

INWIJDING

KLASSIEK DOMEIN

© Marcellus Emants 1901

Uitgeverij Auteursdomein® - Amsterdam 2016

Het originele werk (nieuwe druk)

Omslagillustratie:

Giuseppe de Nittis, Naakt met rode kousen, 1879

Eerste druk:

Haagsche Boekhandel & Uitgeversmij, 's Gravenhage

1901

www.auteursdomein.nl

Contact: info@auteursdomein.nl

NUR 301

MARCELLUS EMANTS

INWIJDING

A|D AUTEURSDOMEIN – AMSTERDAM

[EERSTE DEEL]

I.

Het huiselijk dieneetje was afgelopen. Baron Huizingen, hoogleraar in staats- en administratief-recht, had aan het dessert met een keurige toespraak afscheid genomen van zijn ex-pupil en Theodoor tegelijkertijd gelukgewenst met zijn eerste stap op maatschappelijk gebied: zijn beëdiging als advokaat. Hij had zich ook tot zijn zuster, Mevrouw van Onderwaarden, gewend en gezegd, dat zij trots kon wezen op haar zoon, voor wie de vele verleidingen van het studentenleven gebleken waren geen verleidingen te zijn geweest, wat ongetwijfeld mocht worden toegeschreven aan de uitstekende en liefdevolle opvoeding hem door zijn moeder geschonken. En ten slotte had hij een woord gewijd aan de nagedachtenis van Theodoors onvergetelijke vader, de levenslustige man, de goedhartige vriend, die al negentien jaren geleden rust had gevonden na zijn werkzaam leven en wiens afwezigheid op een dag als deze zeker door hen allen diep werd betreurd.

Men had geklonken en in de zware stilte, die aanzwolde achter het glazen-gerinkel en het gemommel van dankende woordjes, voelde Theodoor heel goed, dat hij moest antwoorden; maar tegen voor-de-vuist-spreken zag hij erg op, ofschoon - misschien: omdat - zijn ijdelheid graag een nog onontwikkeld redenaarstalent in zich onderstelde. Van dit aarzelen maakte Mevrouw van Onderwaarden gebruik om de zitting op te heffen en onder het roezemoezig opstaan voegde de jonge man zijn oom enige zenuwachtig gehaaste woorden

toe van erkentelijkheid voor zijn goede zorgen als toeziende voogd, eindigend met de verzekering, dat hij altijd prijs zou stellen op ooms voorlichting en hoopte te mogen rekenen op zijn bijstand.

‘Geen dank, m'n jongen, geen dank. Natuurlijk zal ik je helpen zoveel ik kan. Natuurlijk.... natuurlijk. Als er gelegenheid is. Eerst eens zien.... eens kijken.... Wat?’

Mevrouw van Onderwaarden was heengegaan; Anna, Willemien en haar aanstaande, de jonge Rijsenheim, waren gevolgd.

‘Zullen wij nu ook maar naar boven gaan? Je goeie moeder is er op gesteld dadelik te laten afnemen. Ze houdt van orde. Hè? - Ja, ja, zo zijn wij opgevoed. Orde en plichtbesef. Laten we die huiselijke orde eerbiedigen. Wat?’

Al sprekend had de professor een eigengemaakte sigaret uit zijn koker genomen - Theodoor wist, dat hij er hem geen mocht aanbieden - en na die aangestoken te hebben deed hij zijn gewone vraag:

‘Rook je nog altijd niet?’

‘Neen oom, nog altijd niet!’

Langzaam gingen ze samen de dikbeloperde trap op, tot Huizingen op het eerste portaal met zijn scherp blikkende, zwarte ogen Theodoor eensklaps recht aankeek, zeggende:

‘Vertel me nu 'ns: laat je 't roken, omdat je er niet van houdt, of omdat je 't verkeerd acht?’

Een flauw blosje gleed over Theodoors ietwat bleke wangen en er kwam iets bedeesds in zijn stem, als wilde hij zich verontschuldigen over zijn mooie beginselen. ‘Vooral, omdat ik 't verkeerd vind, oom.... ten minste voor mij, ziet u. 't Is als met 't drinke. Ik weet heel goed, dat ik niet sterk ben en daarom.... Ach, 'n enkele siegaar zou me nu wel geen kwaad doen.... net evenmin als 'n enkel borreltje.... maar.... je laat je zo licht verleije.... Ik heb er geen trek in.... dus.... waarom zal ik me die lust opdringe? Is 't niet veiliger? Vaste

gewoonte zijn gevaarlijk, vindt u ook niet? Ik ken toch maar lui, die met de beste wil van zo'n vaste gewoonte niet meer af kunne kome.'

De rook door zijn neus blazend knikte oom goedkeurend; maar uit zijn niets-zeggen leidde Theodoor af, dat hij er het zijne van dacht.

In de hel doorlichte achterkamer hing een dikke, warme, soezig-makende atmosfeer vol duffe meubellucht. De wit-met-gouden porte-brisée was dicht en in de duisternis daarachter - Theodoor wist 't - sluimerde zijn moeder gedoken in haar leuningstoel. In de serre aan de overkant zag hij, weggeschoven uit de lichtsirkel van een hanglamp tot in de schemering, die over kwijnende planten lag, Rijsenheim en Willemien, tot elkander over gebogen, hand in hand zitten fluisteren. Anna was naar haar kamer gegaan, wat zij altijd deed wanneer haar zuster - gelijk zij 't geringschattend noemde - zat te liklippen.

Naast elkander namen oom en neef op een sofa plaats, die stijf-recht tegen de muur aan stond gedrukt. Huizingen, de enige, die in de salons van zijn zuster roken mocht, genoot zwijgend van zijn sigaret en ook Theodoor zweeg.

't Was nog Augustus; maar toch mochten de ramen niet open. Mevrouw van Onderwaarden was bang voor motten. Ondanks de hitte bleef Theodoor in een blij-tevreden stemming. Het gekomplimenteer van zijn oom had in zijn hoofd de echo's nog eens opgeroepen van het zegevierend gejubel, dat er op zijn promotie-dag zo verbijsterend door had geschald. En nu was 't, of de maatschappelijke wereld zich voor hem opende, gelijk in de verbeelding van een akteur het toneel zich opent, waarop hij aanstonds uitbundige toejuichingen zal oogsten. Nog maar een beetje geduld en dan nam het grote raderwerk hem op, voerde hem omhoog naar aanzien, invloed en gezag.

Terwijl zijn handen elkander omwreven als de handen van

een toneelspeler in een redeneer-rol, dwaalde zijn blik met welbehagen over het dikke, wijnrode Deventer-tapijt, over de zeven- en achttiende-eeuwse portretten in vergulde en zwarte lijsten tegen het grauwe, fluwelige cheviot-behang, over de zwart omkrulde, symmetries gerangschikte, notenhouten stoelen van een dertigtal jaren her, over de vergulde spiegellijst en vergulde pendule met vergulde kandelaars op de wit marmeren schoorsteenmantel, over de vergulde gaskroon, vanwaar rossig licht uit zes ballons opgloeide naar het wit-met-gouden plafond om neer te trillen op de grote ovale, matrood overklede tafel met de porseleinen reguleurlamp, die nooit meer brandde, met het tapisserie-werk van Willemien, met de tijdschriften-portefeuille van Anna, met het teeblad naast de dof gezeten fauteuil van zijn moeder. En hij voelde, dat al die bekende dingen van avond een nieuwe indruk op hem maakten. Hij was er eigenlijk nu pas in t'huis; ze waren nu eerst een gepaste omlijsting voor zijn erkend streven van ernstig man van zaken, gezien lid van de maatschappij. Maar op eens schoof zijn blik over Rijsenheim en Willemien en voelde hij weer zijn kriebel tegen hun sentimenteel gefluister, gevrij en gezoen. Hij kon 't niet uitstaan en begreep toch niet recht waarom.

Met een wrevelig 'hè' wendde hij zich af, kreeg ooms sigaret in 't oog, sprong op, greep een asbakje van de schoorsteen en zette dit gediensig naast Huizingen op een rond Japans tafeltje neder.

'Dankje wel, m'n jongen; dankje wel. Je moeder houdt niet van as op 't kleed, hè? Heel juist.... heel juist.... ik ook niet. Alles heeft z'n plaats en alles heeft z'n tijd. Wat?'

Een askegeltje met zwart gebrand papier nog half omwoeld rolde in het bakje neer. Theodoor weer aanzierende ging de professor op gedempte toon voort:

't Is wel erg warm hier.'

'Zal ik maar wat opezette?'

‘Nee, neen.... doe maar niets. Je goeie moeder heeft zo haar eigen opvattingen en.... ze houdt er niet van, dat 'n ander daar verandering in brengt. Maar.... wat ik zeggen wilde.... heb je nu al 'n plan voor je toekomst gemaakt?’

‘Wel, oom, 'n plan.... 'n vast plan.... nee, dat niet. Me dunkt, ik zal moete beginne met 'ns rond te kijke. Of vindt u....?’

Huizingen knikte weer zwijgend, deed nog een haaltje, liet de rook door zijn neus ontsnappen en trok toen ernstig zijn zware, zwarte wenkbrauwen samen.

‘Rondkijken is goed.... is nodig; mits.... mits niet te lang. Wat? - Je hebt in Utrecht hard gewerkt, heel hard; ik weet 't. Dat is braaf.... heel braaf; maar.... blijf nu in die goeie plooi.... blijf in die plooi. Van nature ben je 'n werker.... 'n blokker zelfs.... eerezuchtig.... goed.... best; maar.... toch moet je oppassen.... vooral in den Haag. Wat? - Er zijn er zoveel, die, eenmaal meester in de rechten, denken: nu kan ik eens 'n poosje op m'n lauweren rusten. O, zoveel! Maar dat rusten is fataal.... fataal! Hè? - Je denkt: 'n poosje.... maar na dat poosje missen de meesten de kracht en de zelfbeheersing om weer met werken te beginnen. Daarom zeg ik altijd: blijf in je goeie plooi.... blijf in je goeie plooi. Wat?’

Het lichte blauw van Theodoors ogen glansde donkerder op en om zijn mond speelde een glimlach van hooghartig verbazen over zulk een miskenning van zijn ambiesie.

‘Ik heb heus geen lust om te gaan lanterfante.’

Bijna vergoelkend viel hem oom hem dadelik in de rede.

‘Dat denk ik ook niet, m'n jongen; dat denk ik ook niet; maar.... doe nu wat ik je aanraad: kies gauw 'n richting. 'n Richting is nodig. Je moet weten waarheen je sturen wilt. Ik kan je dan waarschijnlijk wel 'n handje helpen; maar.... daar moet je niet op bouwen en.... in alle geval dien je eerst zelf te kiezen.... je richting. Wat? - Je hebt de rechterlike macht.... 'n rustig leven.... eervol.... Je bent gezien in de maatschappij;

maar... de kans om vooruit te komen is gering.... gering. Of dat nu wel iets voor jou zou zijn?.... Wat? - Ik betwijfel 't; maar je moet 't zelf weten. Bij 'n eventuele benoeming zou je uit den Haag moeten.... jaren lang in 'n kleine plaats blijven. Hè? - Jongen, jongen, ik weet 't niet. Nu.... de praktijk is heel mooi.... heel mooi, als j' er eenmaal in bent.... en talent hebt. Je kunt er in alle geval mee beginnen. Het baant je misschien de weg; maar.... 't is geen spekje voor ieders bekje en.... je moet geduld hebben.... geduld en geluk. - De ambtenaars-carrière.... Ja, daar heb je proteksie voor nodig.... als je ten minste vooruit wilt komen; maar.... zijn de omstandigheden je gunstig.... weet je 'n beetje de aandacht te trekken.... je bruikbaarheid te tonen.... word je geholpen.... dan is er wel avenir in.... wel avenir; maar.... ik zeg 't nog eens: je moet zelf kiezen. Wat?'

Huizingen had meer in die trant met zijn neef gesproken - andere onderwerpen roerde hij op zijn zeldzame bezoeken trouwens alleen bij hoge uitzondering aan - en voor Theodoor was de professor altijd zowel een orakel geweest als een schitterend model.

Al in zijn jongensjaren had hij hoog-opgezien tegen de steeds-keurig-geklede man met zijn deftige, zwart laken jas, zijn glimmende cilinder, zijn gladgeschoren kin en kort geknipt haar, zijn streng blikkend gelaat, waarop de vrees van zich aan koud water te branden schuil ging onder overdreven vertoon van ernst en wilskracht. Voor Theodoor belichaamde oom de zeldzame vereniging van voornaam wereld-man met even voornaam geleerde en nooit kwam de professor eens over, of zijn neef bootste 't een of ander van hem na. Met oom te mogen wandelen was hem altijd tot een genotvolle eer geweest, omdat zij dan telkens staande werden gehouden door allerlei hooggeplaatste heren en toen hem later door zijn moeder verteld werd, hoe oom reeds als student repetitieslessen had moeten geven, daar zijn ouders de studies

niet geheel konden bekostigen en hoe oom naderhand al geldverdienend in alle partijen relasies had weten aan te knopen, om op het juiste oogenblik van hun invloed gebruik te kunnen maken, was het voornemen in hem gerijpt oom ook in zijn daden zoveel mogelijk na te doen.

Hard werken, vriendelijk zijn tegenover alle mensen in een gepaste schakering voor rang, stand en partij, je altijd netjes voordoen en nooit aanstoot geven.... dit achtte hij in de eerste plaats nodig om vooruit te komen in de maatschappij en hij wilde vooruitkomen, ja, hij zag in het leven niet veel anders dan een geleidelijk opklimmen langs de sporten van de maatschappelijke ladder, waarbij 't hem vrij onverschillig was met welk soort van arbeid hij een hoge sport zou bereiken. De enige raad van oom, die 't hem moeilijk viel op te volgen was: trek nooit onnodig partij en houd je zoveel mogelijk buiten kwesties. Doorgaans was hij met zijn oordeel heel gauw klaar en wilde hij 't dan ook wel uiten. Toch deed hij zijn best zich in alle opzichten door oom te laten leiden en toen de professor dus gezegd had:

‘Je moet je richting kiezen,’ was hij terstond besloten dit zo nodig van avond al te doen.

‘Laat ik u zegge, oom. De rechterlike macht.... och, nee; dat lokt me niet. 'k Geloof, dat 't zo'n.... zo'n taaie carrière is. De praktijk.... ja, dat lijkt me beter. Eenmaal advokaat belet niets je van elke voorkomende gelegenheid te profiterere. Niewaar? Je kan je al licht 'ns onderscheie. Alles staat om zo te zegge voor je ope; is 't niet?’

‘k Ben wel 'ns bang niet genoeg te hebbe, wat je noemt *l'esprit d'à propos*. Da's waar; ten minste.... op onze debating.... maar misschien dat met de tijd.... de oefening.... En dan 't spreke.... ja, dat gaat ook nog niet, zoals 'k wel zou wense; maar.... als u gelooft, dat ik op 'n mienisterie gauwer carrière zou kunne make.... als u me dan soms dadelik zou kunne helpe.... Ik ben bereid.’

Huizingen sloot even de ogen, als keek hij in zijn geest naar een plaatsing voor Theodoor om. Het was zijn gewoonte zich op deze manier te bezinnen. Maar hij scheen niets te vinden, trok hoog zijn wenkbrauwen op en zei vergoelkend:

‘Neen.... ach.... zó'n haast is er nu ook weer niet bij. Eerst 'ns rondkijken lijkt me zo kwaad niet. Wel neen. En dat spreken.... dat went.... dat went.... 't Is 'n slag.... Die krijg je gaandeweg beet. Al doende leert. Hoofdzaak is, dat je aanspraken krijgt.... aanspraken, die we kunnen doen gelden. Hè? - Heb je al je viezietes gemaakt? Ja, hè? Bij de leden van de Hoge Raad, van 't Hof...’

Jongensachtig gehaast viel Theodoor hem in de rede.

‘O, verbeeld u, wat me overkomen is bij de Voorzitter van 't Hof. Toen 'k binnekwam stond ie op 'n trappie voor z'n boekekast met de rug naar me toe. Om iets te zegge zei 'k zo: misschien kom ik u wel ongelege. Wat denkt u, dat ie antwoordde? Ik sta te hoog, meneer, dat u mij ongelege kome kan. En 't was geen ui. Gut nee; hij leek vreselik beledigd. Hoe vindt u dat? Ik had moeite m'n lache te houwe.’

Huizingen lachte niet; hij was een vijand van spotten met autoriteiten. Zijn gladde kin wrijvend vroeg hij met een flauw ieronies tintje in zijn stem:

‘Is de man al geoordeeld? Pas toch op, pas toch op. Je hebt de mensen nodig. Vergeet dat niet. Wat?’

Theodoor kleurde; hij besefte onhandig te zijn geweest en niets was hem onaangenamer dan op een onhandigheid te worden betrapt.

‘Denk er aan, dat j' ook gaat naar de Voorzitters van de twee Buro's van consultatie en naar de Kantonrechter. Je kent 't Hollandse gezegde: met de hoed in de hand komt men door het ganse land. 't Klinkt 'n beetje Vaudeville-achtig; maar er steekt toch waarheid in. Ja, ja, ja. Hè? - Nu.... dan woon je geregeld de zittingen bij en tracht er uit te leren. Onderwijl ga je ook uit.... Veel onder mensen komen, zie

je.... in het gezelschap.... zoveel mogelijk. Vooral je niet afzonderen. Je vertoont je op de Witte.... je maakt kennissen. Als ze je vragen in 'n bestuur te komen, dan neem je dat aan. Wat? - Nooit weigeren.... nooit.... als 't ten minste 'n fatsoenlijk genootschap is. Of de zaak je interesseert, komt er niet op aan. Je wordt Sekretaris.... je maakt je verdienstelijk. Dat zal je veel vervelend werk geven.... heel veel zelfs; maar dat kan geen kwaad. Zo leer je mensen kennen.... mensen en zaken. Wat? - Je krijgt relasies.... 'n voet in de stijgbeugel. Vergeet ook het Franse dicton niet: *on a souvent besoin d'un plus petit que soi*. Je kunt nooit weten.... nooit. En natuurlijk.... als de gelegenheid zich voordoet.... zeker zal ik je dan helpen.... zeker, zeker.'

Huizingen had nu geheel in Theodoors geest geredeneerd. In de jonge van Onderwaarden stak noch een geestdriftige hervormer, die de mensheid op wil zwepen voor zijn grootse plannen, noch een eenzame strijder, die stil het bestaande minacht en des noods alleen een ideoaal tracht te verwezenliken.

Het kwam niet in hem op zich voor te stellen, dat de maatschappij er heel anders uit zou kunnen zien. Er viel aan te repareren en bij te werken; nu ja. De tijden veranderen en wij met hen. Voorstanders van ingrijpende hervormingen waren voor hem echter grote schreeuwers, die hij des te meer vreesde, naarmate hij hen minder begreep. Deed ieder zijn werk behoorlijk af, zo dacht hij, dan was alles ook zo goed mogelijk.

Hij had iets van een soldaat in vreedestijd, van een soldaat, die minder aan vechten denkt - al is dit voor de schijn zijn levenstaak - dan aan opklimmen in rang. En bij dit opklimmen in rang verwachtte hij haast alles van proteksie en van handigheid.

Terwijl Huizingen nader uiteenzette hoe hij 'er in' kon komen, dacht Theodoor niet aan het werk, dat hem